

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023 – 47
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Спесивцевої Олени Олександрівни на тему
“Правове регулювання унітарної патентної охорони в Європейському Союзі”
(подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 29
“Міжнародні відносини” за спеціальністю 293 “Міжнародне право”)

Актуальність теми дослідження. Система патентної охорони, її організація та ефективне функціонування детермінують швидкість інноваційного розвитку окремих держав та їх регіональних об'єднань, впливають на активність залучення інвестицій в національну економіку та підвищення конкурентоспроможності її господарюючих суб'єктів. Розуміючи кореляцію цих явищ, держави-члени Європейського Союзу (далі – ЄС) тривалий час працювали над розробкою такого механізму охорони патентних прав в межах ЄС, який був би уніфікованим, ефективним та недискримінаційним. Між тим національна самобутність, традиції, цінності, особливості історичного розвитку кожної держави-члена ЄС відбилися на специфіці правового регулювання тих суспільних відносин, які існують в їх національних (територіальних) межах, що, безумовно, ускладнювало формування не тільки єдиного економічного та правового простору, а й уповільнювало необхідні для ЄС процеси уніфікації та гармонізації законодавства в сфері патентної охорони.

Для подолання зазначених перепон суверенні держави-члени ЄС дійшли згоди добровільно обмежити свої права у сфері охорони патентних прав та делегувати певні повноваження спеціально утвореним наднаціональним органам, а рішення про застосування механізму посиленої співпраці, до якого вдалися держави-члени ЄС як до останнього засобу за неможливості

досягнення компромісу щодо шляхів становлення унітарної системи патентної охорони, прискорило процеси становлення цієї системи.

Важливе значення для оцінки актуальності обраної дисертанткою теми дослідження має те, що унітарна система патентної охорони в ЄС, яка увібрала в себе позитивний досвід функціонування національних (з видачею національного патенту) та регіональної (з видачею Європейського патенту) патентних систем, почала своє функціонування відносно нещодавно - 01 червня 2023 року. Актами, які запровадили систему, стали Регламент 1257/2012 Європейського Парламенту та Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацію посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентної охорони; Регламент 1260/2012 Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацію посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентної охорони щодо відповідних положень про переклад; Угода про Уніфікований патентний суд, підписана 19 лютого 2012 року.

В умовах сьогодення в Україні відсутні комплексні дослідження, присвячені теоретичним і практичним аспектам правового регулювання унітарної системи патентної охорони в Європейському Союзі, генезі її становлення, механізму захисту патентних прав від порушень в межах новоствореної системи.

Враховуючи тенденції активного наближення України до права ЄС та реформування дотичного законодавства, що підсилюється наданням Україні статусу кандидата на членство в ЄС (рішення Ради ЄС від 23 червня 2022 року), тематика наукових пошуків О.О. Спесивцевої є вельми актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дисертаційне дослідження О.О. Спесивцевої узгоджується з планом науково-дослідних робіт кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до цільової комплексної програми "Теоретичні та практичні проблеми сучасного

міжнародного права та іноземного конституційного права” (номер держреєстрації 0111U000954).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані у дисертації. Представлене дисертаційне дослідження О.О. Спесивцевої виконано на високому науково-теоретичному рівні. Сформульовані дисертанткою наукові положення, висновки і рекомендації у своїй більшості є логічними, обґрунтованими та переконливими.

Чітке формулювання дисертанткою мети дослідження та завдань сприяли повному й всебічному розгляду питань, пов'язаних із встановленням особливостей правового регулювання унітарної патентної охорони в ЄС, визначенням перспектив участі України в унітарній системі патентної охорони та подальшого процесу наближення відповідного законодавства України до законодавства ЄС.

Обрана дисертанткою структура дисертаційної роботи забезпечила поступовість розвитку наукової думки, що простежується в логічному та послідовному викладенні матеріалу, а висновки, які наводяться наприкінці кожного розділу роботи, акцентують увагу на найбільш значимих аспектах проведеного дослідження.

Для розкриття теми роботи дисертантка опрацювала 290 джерел, в тому числі акти законодавства ЄС, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, які присвячені досліджуваній проблематиці, що додатково підтверджує високий ступінь обґрунтованості і достовірності одержаних нею наукових результатів.

Методологічна основа дослідження О.О. Спесивцевої є ґрунтовною, про що свідчить застосування комплексу загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Важливе значення відіграв *діалектичний метод*, за допомогою якого вивчалися актуальний стан, тенденції розвитку правового регулювання унітарної системи патентної охорони в ЄС та Україні, стан реформування національного законодавства та його наближення до

законодавства ЄС. *Історико-правовий метод* допоміг дисертантці відстежити еволюцію співробітництва України та ЄС у сфері патентної охорони, а *формально-юридичний* – проаналізувати зміст національних нормативно-правових актів, які ухвалені з метою наближення їх до права ЄС. *Порівняльно-правовий метод* сприяв зіставленню та порівнянню національних та регіональних систем патентної охорони, *системно-структурний* – визначенню місця унітарної системи патентної охорони в правовій системі ЄС. Застосовуючи метод *систематизації*, дисертантка вдало виклала результати свого дослідження, сформуvala вичерпні висновки на основі проаналізованої інформації.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій та їх достовірність. Використання дисертанткою ґрунтовної джерельної бази сприяло глибокому та системному аналізу досліджуваної тематики та формуванню змістовних висновків, пропозицій, рекомендацій, що мають ознаки наукової новизни різного рівня.

Зокрема, О.О. Спесивцевою вперше визначено особливості становлення унітарної системи патентної охорони в ЄС, яка за своєю природою є новим унікальним альтернативним інструментом патентної охорони в ЄС, виокремлені її характерні риси; проведено ретельний аналіз інормативно-правової основи унітарної системи патентної охорони в ЄС; встановлено та охарактеризовано риси Європейського патенту з унітарним ефектом; наведено комплексну характеристику Уніфікованого патентного суду.

Дисертанткою вперше було визначено перспективу участі України в системі унітарної патентної охорони в ЄС, встановлено конкретні фактори, з якими пов'язана така участь, та запропоновано ухвалення актуальної національної стратегії розвитку інтелектуальної власності та системи патентної охорони в Україні з урахуванням пріоритетів ЄС; удосконалено концептуальні засади щодо змісту зобов'язань України за напрямом «Інтелектуальна

власність», передбаченим Главою 9 «Інтелектуальна власність» Розділу IV «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію.

Набули подальшого розвитку положення щодо розширення співробітництва України з ЄС у сфері патентної охорони та оцінки необхідності внесення змін до додатків Угоди про асоціацію в частині зобов'язань по наближенню регулювання патентної охорони в Україні до відповідного регулювання в ЄС.

Практична цінність отриманих результатів дисертаційного дослідження. Висновки та пропозиції, які сформульовані в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані: *у нормотворчій діяльності* (для обґрунтування проектів євроінтеграційних нормативно-правових актів), *у науково-дослідницькій роботі* (під час проведення подальших наукових досліджень), *у навчальному процесі* (для розробки навчально-методичних матеріалів, викладанні навчальних дисциплін “Міжнародне право інтелектуальної власності”, “Право Європейського Союзу”), *у правовиховній та інформаційно-аналітичній сфері* (зокрема, для поширення знань про патентну охорону серед науковців, студентів та всіх зацікавлених осіб).

Повнота викладення наукових результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження викладені у 10-ти наукових працях, з яких чотири статті (у наукових фахових виданнях України) та шість тез доповідей на науково-практичних конференціях. Результати дослідження пройшли належну апробацію на всеукраїнських і міжнародних конференціях згідно з нормативними вимогами.

Дискусійні положення. Позитивна та висока оцінка дисертаційного дослідження О.О. Спесивцевої не виключає наявності деяких дискусійних положень, додаткове обґрунтування яких сприятиме об'єктивній характеристиці результатів наукового дослідження.

1. У дисертації (Розділ 1.1. Правова природа патентної охорони в Європейському Союзі) наводяться наукові підходи до визначення патентного

права, зокрема, зазначається, з посиланням на Р. Є. Еннана, що «в об'єктивному розумінні патентне право – це сукупність правових норм, що регулюють майнові та немайнові відносини, які виникають у зв'язку з визнанням авторства та охороною винаходів, корисних моделей та *промислових зразків*, шляхом встановлення правового режиму їх використання, матеріального та морального стимулювання, а також змісту прав їх творців та *патентовласників*. У суб'єктивному розумінні патентне право – це майнові і особисті немайнові патентні права, що пов'язані з певним винаходом, корисною моделлю або *промисловим зразком*» (с.19). Дисертантка до суб'єктів патентного права відносить авторів промислових зразків (с.20), а в подальшому приходить до висновку, що «в широкому розумінні, об'єктами патентного права є результати науково-технічної творчості (у тому числі винаходи, корисні моделі та *промислові зразки*)» (с.20).

Втім хотілось би уточнити, якщо розглядати патентне право як інститут, що регулює правовідносини, пов'язані зі створенням та використанням об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються *патентом* (тобто назва інституту обумовлена назвою охоронного документа, який видається на підтвердження визнання результату інтелектуальної, творчої діяльності об'єктом права інтелектуальної власності і засвідчує права на нього), тоді промислові зразки не є об'єктом патентного права. На сьогодні і в ЄС, і в Україні (внаслідок реформи патентного законодавства) щодо промислових зразків діє спеціальний режим правової охорони, який передбачає реєстрацію і видачу *свідоцтва* як охоронного документа (якщо йдеться про зареєстрований промисловий зразок). Тому, очевидно, необхідно додати редакційну правку, щоб пояснити підходи до визначення патентного права.

2. Дисертанткою обґрунтовується, що фрагментована система патентної охорони в ЄС і ті негативні наслідки, до яких вона призвела, зародили ідею «створення такого механізму охорони патентних прав, який би був наділений рисами уніфікованості, екстериторіальності, недискримінації та правової

визначеності» (с.25). На нашу думку, така риса механізму охорони патентних прав як «екстериторіальність» вимагає розкриття і додаткових пояснень.

3. У дисертаційному дослідженні дисертанткою як один з недоліків створеної в ЄС регіональної системи патентної охорони зазначається відсутність уніфікованої системи судового захисту прав патентовласників, що в патентних спорах призводило до «ухвалення рішень судовими органами держав-членів ЄС, які суперечать одне одному» (с.25). Як приклад розгалуженої судової практики наводяться рішення по справі *Improver Corp v. Remington Consumer Products Ltd.* (с.85-86). Між тим вбачається, що доцільно було приділити більше уваги вивченню практики щодо вирішення патентних спорів задля підсилення свого бачення необхідності запровадження Уніфікованого патентного суду.

4. Дисертанткою зазначається, що «перспектива участі України в системі унітарної патентної охорони та отримання всіх її переваг безпосередньо пов'язана з підписанням Україною ЄПК та участю в Європейській патентній організації, набуттям Україною статусу держави-члена ЄС та приєднанням до механізму посиленої співпраці у сфері унітарної системи патентної охорони, підписанням та участю України в Угоді про Уніфікований патентний суд» (с.188). Вважаємо, що ці кроки є доволі змістовними, розрахованими на довготривалу перспективу, втім, кожен з них потребує детального дослідження, аналізу, оцінки потреби їх здійснення та потенційних ризиків, в тому числі з огляду на доктрину права інтелектуальної власності.

Разом із тим, наведені положення не применшують загальної позитивної оцінки дослідження, не стосуються концептуальних положень дисертації і пояснюються власним баченням рецензентом проблем, які висвітлені і проаналізовані в дисертації.

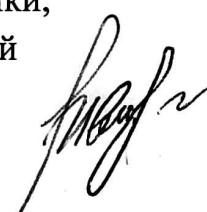
Загальний висновок. Дисертаційне дослідження О.О. Спесивцевої «Правове регулювання унітарної патентної охорони в Європейському Союзі»,

яке подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 29 “Міжнародні відносини” за спеціальністю 293 “Міжнародне право”, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії у галузі знань 29 “Міжнародні відносини” за спеціальністю 293 “Міжнародне право”.

05.02.2024 р.

Рецензентка:

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Ксенія Іванова

